

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ได้รับการสถาปนาขึ้นในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2548 ซึ่งดูเหมือนจะเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ในสายตาของคนทั่วไป แต่ความจริงแล้วมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และจัดเป็นสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงและมีความเชี่ยวชาญด้านวิชาชีพมาเป็นเวลาช้านาน จากเดิมที่รวมตัวอยู่กับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนสายวิชาชีพ อันประกอบด้วยวิทยาเขตต่าง ๆ มากกว่า 35 วิทยาเขตทั่วประเทศ และเมื่อมีการปรับเปลี่ยนสถานภาพจากสถาบันมาเป็นมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2548 ก็ได้มีการรวมกลุ่มวิทยาเขตในสังกัดแยกออกเป็น 9 มหาวิทยาลัย และหนึ่งในมหาวิทยาลัยที่แยกอิสระออกมาก็คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

จนถึงปัจจุบัน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เป็นมหาวิทยาลัยที่อยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยวิทยาเขตเดิม 5 แห่ง ที่มีพื้นที่ไม่ห่างไกลกันนัก ได้แก่ วิทยาเขตเทเวศร์, วิทยาเขตโชติเวช, วิทยาเขตพณิชยการพระนคร, วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์, วิทยาเขตพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยยังคงยึดมั่นในสร้างบัณฑิตนักปฏิบัติ ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยแบ่งการจัดการเรียนการสอน ออกเป็น 9 คณะ ได้แก่

1. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
2. คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์
3. คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน
4. คณะบริหารธุรกิจ
5. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
6. คณะวิศวกรรมศาสตร์
7. คณะศิลปศาสตร์
8. คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอและออกแบบแฟชั่น
9. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ

(http://www.rmutp.ac.th/web2552/about_rmutp.php?id=1)

อัตลักษณ์ (identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง นั่นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น (นันทนัย ประสานนาม. 2550)

คำว่า “อัตลักษณ์” มีความแตกต่างจากคำว่า “บุคลิกภาพ” เนื่องจากบุคคลอาจมีความเหมือนกันได้ในแง่ของบุคลิกภาพ เช่น การมีนิสัยหรือลักษณะบางอย่างที่อาจจะเหมือนกันได้ แต่การ

เหมือนกันในด้านอัตลักษณ์ของบุคคลนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความรู้สึกร่วมกันในด้านการตระหนักรู้ (awareness) บางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของเรา หมายถึงการยอมรับในความเป็นตัวตน ประกอบเข้ากับการแสดงตัวตน (making oneself) ให้เห็นว่ามีเหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับกลุ่มอื่นหรือบุคคลอื่น

การที่เราเลือกนิยามความหมายของตนเองและแสดงตนเองต่อบุคคลหรือสังคมว่าเราเป็นใครนั้น เป็นกระบวนการของการเลือกใช้และแสดงออกซึ่งจะทำให้รู้ว่าเราเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่นหรือกลุ่มอื่นอย่างไรโดยผ่านระบบของการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งเป็นสิ่งที่ประกอบกันทั้งด้านอารมณ์ความรู้สึกภายในตัวเราและกระบวนการของโลกภายนอกที่เราเกี่ยวพัน เพราะมนุษย์เลือกใช้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายที่เกี่ยวกับตนเอง ทั้งในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลกและในส่วนของตัวตนที่มันซ้อนทับกันอยู่ ดังนั้นจึงมีการจัดแบ่งประเภทของอัตลักษณ์เป็น 2 ระดับ คือระดับอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) และระดับอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) เช่น การที่สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และตำแหน่งทางสังคมให้กับเรา บทบาทความเป็นลูก ความเป็นเพื่อน หรือตำแหน่งในที่ทำงาน ระบบคุณค่าที่ติดตัวเรามาตั้งแต่เกิด ทำให้เราเรียนรู้และเลือกที่จะนิยามตนเองให้เหมาะสมในสังคม และมีการเลื่อนไหลปรับเปลี่ยนไปตามบริบท เช่น เมื่ออยู่ในครอบครัวก็จะมีบทบาทเป็นลูกเป็นพี่น้อง บางครั้งบทบาทและตำแหน่งอาจซ้อนทับกัน เช่น เราเป็นนักศึกษาในขณะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อนในชั้นเรียน เป็นต้น สัญลักษณ์ที่เราเลือกหยิบมาใช้ในการนิยามตนเองทั้งต่อสังคมและต่อตัวเราเองนั้น เกิดขึ้นได้โดยผ่านระบบการสร้างภาพแทนความจริง (representation) เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ จะกระทำโดยผ่านระบบสัญลักษณ์ที่หลากหลายรูปแบบ เช่น บุคคลเลือกแต่งกายเพื่อแสดงความเป็นสมาชิกของสถาบัน หรือแต่ละสถานศึกษามีการเลือกใช้สี สัญลักษณ์หรือรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ก็เพื่อแสดงความเป็นตัวตนให้กับบุคคลรับรู้ แต่อย่างไรก็ตามการที่เรามองตัวเราและพยายามเลือกนิยามความหมายเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของแต่ละบุคคลกับสิ่งที่คนอื่นมองเห็นในตัวเราว่าอย่างไรนั้นมันอาจไม่สอดคล้องกันเสมอไป

อัตลักษณ์เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ทั้งระหว่างบุคคลในสังคม และภายในตัวบุคคลเองในแต่ละบุคคลอาจมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย แต่จะมีการเลือกเอาเพียงอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งที่ตนยอมรับเพื่อนำมาใช้ ภายใต้เงื่อนไขของบริบทในช่วงเวลาและพื้นที่ และอัตลักษณ์นี้อาจถูกกำหนดได้ทั้งจากบุคคลเป็นผู้กำหนดตนเองหรือถูกกำหนด ตำแหน่งแห่งที่ของบุคคลโดยสังคมก็ได้ การกำหนดอัตลักษณ์นี้เกิดขึ้นบนกระบวนการคิดเกี่ยวกับระบบของความแตกต่าง ระบบของความหลากหลาย และการตั้งคำถามว่าอัตลักษณ์ที่จะสร้างขึ้นนั้นมีความเชื่อมโยงกับสังคมอย่างไร

ดังนั้นอัตลักษณ์กับสังคมจึงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก เนื่องจากการนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นต้องมีการอ้างอิงกับสังคม แม้จะเป็นในระดับตัวบุคคลก็ยังคงมีการนิยามตนเองว่ามีตำแหน่งแห่งที่หรือมีบทบาทอย่างไรในสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่

ฉลาตชาย รมิตานนท์ (2550) กล่าวว่า อัตลักษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (social construct) นอกจากนี้วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) ดังนั้นอัตลักษณ์ทั้งหลายจึงมีกระบวนการถูกผลิต (produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated)

อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และทั้งนี้ยังมีการสร้างความหมายต่าง ๆ (creating meanings) ผ่านทางระบบต่าง ๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่าง ๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่เราเลือกใช้ หรือนำเอามาสร้างเป็นอัตลักษณ์ของเรา

อีกหนึ่งรูปแบบของการสร้างอัตลักษณ์ผ่านงานออกแบบ คือ การออกแบบตัวอักษรที่มีรูปแบบเฉพาะตัว เพื่อใช้สื่อสารกับบุคคลในองค์กร อีกทั้งยังเป็นการสร้างแบรนด์เพื่อการจดจำที่ดีต่อกลุ่มบุคคลภายนอกองค์กร โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เริ่มมีการตื่นตัวในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อความชัดเจนต่อเจตนาารมณ์ เนื่องจากว่าอดีตมหาวิทยาลัยมีบทบาทและพันธกิจที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันในการผลิตบัณฑิตถ่ายทอดความรู้สู่การบริการวิชาการแก่สังคม การวิจัย การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ตัวอักษรมีบทบาทสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการออกแบบที่เกิดจากการใช้ศิลปะและศาสตร์ของการนำเสนอ รูปภาพ แผนภาพ สัญลักษณ์ต่าง ๆ สื่อความหมายถ่ายทอดได้ตรงตามที่ต้องการตามงานประเภทต่าง ๆ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ แผ่นปลิว ปกหนังสือ บัตรเชิญ นามบัตร ล้วนแต่มีความจำเป็นต้องใช้ตัวอักษรสื่อความหมาย ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการสื่อสารโดยตรง ลักษณะเด่นชัดของตัวอักษรที่ทำให้มีรูปแบบหลากหลายรูปแบบเนื่องมาจากการออกแบบให้เกิดความเหมาะสมกับงาน การออกแบบและประดิษฐ์จึงมีตัวแปรและปัจจัยการใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้ามาเกี่ยวข้องจนเกิดเป็นตัวพิมพ์อักษรที่ใช้ในปัจจุบัน จึงถือว่าเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ข่าวสาร และความรู้ต่าง ๆ ตัวพิมพ์ที่ใช้สำหรับงานพิมพ์ทุกภาษา

จากมูลเหตุข้างต้น อันเป็นที่ทราบว่ามีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครได้รับการสถาปนาขึ้นในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลเป็นมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 หรือ 7 ปี ถึงแม้ว่าจะมีประวัติที่ยาวนานในวงการวิชาการและวิชาชีพในรูปของวิทยาเขต แต่นั่นเป็นอัตลักษณ์ที่หลอมรวมมาจากสถาบัน อัตลักษณ์ที่รวมเป็นหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลแยกออกเป็น 9 มหาวิทยาลัย ซึ่งจำเป็นต้องเกิดอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาและสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์องค์กรสู่การสร้างแนวคิดการออกแบบ และสร้างชุดตัวอักษรอิเล็กทรอนิกส์ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษด้วยคอมพิวเตอร์ ในรูปแบบกึ่งทางการเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยต่อไป

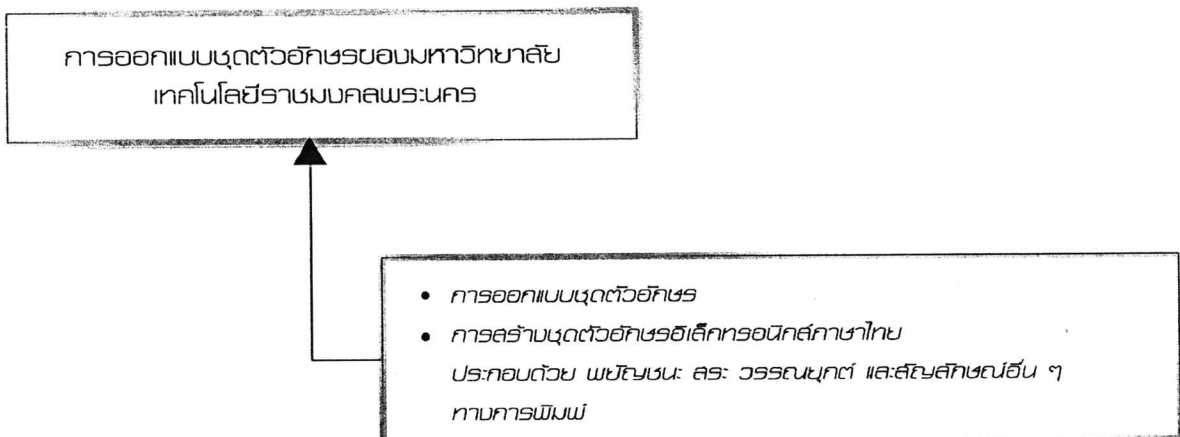
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อการออกแบบชุดรูปแบบตัวอักษรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- 1.2.2 เพื่อสร้างชุดรูปแบบตัวอักษรของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

- 1.3.1 สร้างชุดรูปแบบตัวอักษรอิเล็กทรอนิกส์ประเภทตัวพิมพ์ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ประกอบด้วยพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และสัญลักษณ์อื่นๆ ทางารพิมพ์

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5

1.5 นิยามคำศัพท์

1.5.1 อัตลักษณ์ (Identity) หมายถึง ตัวแทน ลักษณะเฉพาะที่เป็นตัวตน มีลักษณะโดดเด่น สอดคล้องกับและสะท้อนเจตนารมณ์ของมหาวิทยาลัยวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

1.5.2 ชุดตัวอักษร (Font) หมายถึง รูปแบบตัวอักษรที่สร้างด้วยชุดคำสั่งหรือโปรแกรมที่ใช้สั่งงานให้คอมพิวเตอร์ทำงาน ลักษณะเป็นตัวพิมพ์สามารถใช้งานผ่านโปรแกรมด้านการจัดการเอกสาร และด้านการออกแบบประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ และมัลติมีเดีย ในรูปแบบเฉพาะงานกึ่งทางการทางการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ชุดตัวอักษรอิเล็กทรอนิกส์ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และสัญลักษณ์อื่น ๆ ทางการพิมพ์

1.6.2 หน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร